

dum quod causa principalis molitur, cum ratio instrumenti postulet ut ipsum deserviat principali agenti, quando movetur ab eo. Porro omnia agentia creata comparantur ad primum agens, tamquam eius instrumenta. Ergo non erit contra naturam rerum creaturarum, quando a Deo moventur quocumque modo.

ARTICULUS III.

DE NATURA MIRACULI.

QUAESTIO CIRCUMSCRIBITUR. Mutationes illae, quas Deus in natura operatur sine agentibus naturalibus seu praeter ordinem inditum rebus, vocantur miracula; ideoque accurate a nobis definienda est ratio et natura miraculi, ut rite secernamus opera vere miraculosa ab illis, quae quamdam similitudinem cum veris miraculis gerunt, licet stricte miracula minime dici queant. Sic tutam parabimus viam ad miraculorum possibilitatem adstruendam et vindicandam a nefariis impiorum conatibus. Quaestio haec de miraculis a philosopho Christiano praeteriri nullo pacto debet, quippe quae ad tuendam religionem est maxime necessaria. Cum enim finis miraculorum sit patefactio divini alicuius iudicii, vel divinae potentiae ac voluntatis circa rerum gubernationem, et praesertim confirmatio alicuius doctrinae supernaturalis, ut homines per assensum fidei certi fiant de eius veritate, quam ratione assequi nequeunt; increduli omnes odio religionis et fidei inflammati contra miracula catervatim impetum faciunt, vel eorum possibilitatem prorsus negando, vel eorum germanam rationem corumpendo et obscurando. Sic bellum quod miraculis indicunt, fidei christianae et divinae revelationi iure indictum putant. Uti enim sapienter monet Aquinas: « Quia ea quae sunt fidei humanam rationem excedunt, non possunt per rationes humanas probari, sed oportet quod probentur per argumentum divinae virtutis: ut dum aliquis facit opera, quae solus Deus facere potest, credantur ea quae dicuntur esse a Deo; sicut cum aliquis defert literas annulo regis signatas, creditur ex voluntate regis processisse quod in illis continetur » (1).

Quocirca ut ordine procedamus, primo declarabimus ad mentem SS. Patrum et Scholasticorum germanam miraculi definitionem; deinde falsas quasdam miraculorum notiones et definitiones recensebimus easque summatim refellemus.

Nominalis definitio miraculi. Miraculum, si nominis explicatio quaeritur, dictum est a mirando, et adhibetur ad significandum id

(1) 3 p. q. 43, a. 1.

quod in nobis admirationem causat; et cum admiratio per hoc ciatur in nobis, quod, cognito et viso aliquo effectum, ignoramus causam, miraculum dicimus esse aliquid a nobis visum, cuius causam minime cognoscimus. Verum causa esse potest ignota vel absolute et sua vi ac natura, idest secundum se, vel relate ad hunc vel illum hominem, idest quoad nos. Si primum, tunc habetur proprie dictum miraculum; quod nempe per se natum est, admirationem in omnibus excitare. Sin alterum, tunc habetur miraculum non stricte, sed latiori sensu dictum, idest aliquid mirabile seu mirum, quod potest esse mirum uni et non alteri, si unus ignorat causam, et alter illam cognoscit. Sic si quis ignorat virtutem lapidis magnetis, miratur, cum videat illum ad se allicere et trahere ferrum; cum e contrario nihil miratur ille, qui huiusmodi virtutem perspectam habet. At si causa est per se occulta, tunc erit ignota omnibus, et opera, quae ab ipsa praeter ordinem patrantur, proprie dicuntur miracula, quasi habentia in se admirationis causam. Causa autem per se occulta est Deus, qui secretissime in omnibus operatur. Ergo proprie miracula dicuntur, quae a Deo patrantur praeter causas nobis notas (1).

Definitio realis. Miraculum definitur a S. Augustino: *Aliquid arduum, insolitum, supra facultatem naturae, et praeter spem admirantis apparens* (2). S. Augustino concinens Angelicus Magister miraculum brevius definivit: *Quod fit praeter ordinem totius naturae creatae* (3). Horum Doctorum definitiones complexi, posteriores Theologi miraculum vulgo descripserunt: *Opus sensibile, stupendum, ordini providentiae consueto, et naturae legibus contrarium.* Quocirca ad verum miraculum habendum requiritur, ut opus sit supernaturale, sensibile, et insolitum. Huiusmodi condiciones seu melius proprietates ac notae veri miraculi ex ipso fine, ob quem Deus miracula patrat, erui possunt. Miracula quippe fiunt, vel ad probandam aliquam veritatem, vel ad manifestandam divinam virtutem. Iam vero ut hoc obtineatur, opus debet esse eiusmodi, ut a nulla creatura effici possit; secus ambigeretur, an testimonium redditum sit a Deo vel a creatura; deinde debet esse praeter consuetum ordinem; secus pertineret ad rationem generalem divinae gubernationis, et non esset testimonium alicuius veritatis vel virtutis divinae; demum debet hominibus manifestari; nam testimonium quod ignoratur, nullum est. Ergo veri nominis miraculum tribus memoratis characteribus praeditum sit oportet.

Occurritur dubiis. Et primo quidem quod miraculum dicatur opus arduum, hoc non est dictum propter dignitatem et magnitudinem rei, in qua fit, sed per comparisonem ad facultatem naturae, quam

(1) Cf. S. THOM. QQ. DD. *De pot.* q. 6, a. 2, ubi nomen miraculi declaratur.(2) S. AUGUST. *De Trinit.* lib. III, cap. V.

(3) 1 p. q. 110, a. 4.

excedit (1). Similiter, uti notat S. Thomas: « Insolitum, quod in definitione miraculi ponitur, non dicit raritatem facti, sed excludit solitum naturae cursum. Unde si quotidie caeci illuminarentur, nihilominus miraculum esset, quia praeter cursum naturalem, qui nobis est consuetus, contingeret » (2).

Quocirca minimè dici potest miraculum, quodcumque opus a causis naturalibus procedat, licet a nobis eius causa ignoretur; neque etiam dici potest miraculum quicquid Angeli contra leges naturae suis propriis viribus agunt; nam Angeli a Deo creati sunt, ideoque eorum vires; cum contra miraculum supergredi debeat vires totius naturae creatae: « Ex hoc, ait Aquinas, aliquid dicitur esse miraculum, quod fit praeter ordinem totius naturae creatae. Hoc autem non potest facere, nisi Deus, quia quicquid facit Angelus, vel quaecumque alia creatura propria virtute, hoc fit secundum ordinem naturae creatae, et sic non est miraculum » (3). Quod si ageretur de miraculo late dicto, nempe de aliquo effectu, qui superat facultatem et cognitionem humanam, evidenter in hoc casu non solum Angeli boni, sed etiam mali patrare possent miracula.

Unde S. Thomas, postquam docuerit, daemones non posse patrare vera miracula, subiungit: « Dicitur quandoque miraculum large, quod excedit humanam facultatem et considerationem; et sic daemones possunt facere miracula, quae scilicet homines mirantur, in quantum eorum facultatem et cognitionem excedunt. Nam et unus homo in quantum facit aliquid, quod est supra facultatem et cognitionem alterius, ducit alium in admirationem sui operis, ut quodammodo miraculum videatur operari » (4).

Divisio miraculorum. Cum nihil dici queat miraculum per ordinem ad divinam potentiam, nam quodcumque factum, divinae potentiae comparatum, minimum est, sed miraculum dicatur per ordinem ad facultatem naturae, quam supergreditur; merito statui possunt varii gradus et ordines in miraculis, secundum quod unum est altero maius, eo quod magis excedit facultatem naturae (5). Iam vero miracula, secundum quod magis vel minus remota sunt a facultate naturae, tripartitam habent divisionem. Quaedam enim dicuntur mira-

(1) Cf. S. THOM. I. p. q. 105, a. 7 ad 2.

(2) 2 Sent. Dist. 18, q. 1, a. 3 ad 2.

(3) I p. q. 110, a. 4; cf. etiam QQ. DD. De pot. q. 6, a. 3; Contra gent. lib. III, capp. CI-CII.

(4) I p. q. 114, a. 4. Quid possint Angeli per gratiam in operationibus miraculosis, explicatur a S. THOM. QQ. DD. De pot. q. 6, a. 3.

(5) Clarkius reprehendit illos, qui varios gradus in miraculis agnoscunt, eo quod cuncta miracula quae sunt supra vires cuiuslibet creaturae, et ad Deum referuntur, aequalia esse debent. Sed frustra est, quia, uti notavimus, diversi gradus miraculorum non desumuntur ab ordine ad divinam potentiam.

cula secundum substantiam facti, sicut quod duo corpora sint simul, vel quod sol retrocedat, quod natura nullo modo facere potest; et ista tenent supremum locum in miraculis. Quaedam excedunt facultatem naturae non quoad id quod fit, sed quoad subiectum in quo fit, sicut mortuum resuscitare, vel caecum illuminare. Natura enim potest vitam causare, sed non in mortuo, et potest visum praestare, sed non caeco; et haec medium sibi vindicant locum. Demum quaedam naturam excedunt quantum ad ordinem et modum faciendi, sicut cum aliquis subito per virtutem divinam curatur a febre sine consueto processu naturae; et haec postremum locum occupant in miraculis (1). Quare miraculum aliud dicitur *secundum substantiam*, aliud *secundum subiectum*, et denique aliud *secundum modum*, eo quod superat vires naturae vel essentia sua, vel propter conditionem subiecti in quo fit, vel propter modum, quo res fit (2). Et inde est quod miracula primi et secundi generis dicantur etiam miracula *secundum rem*; miracula vero tertii generis dicantur miracula *secundum modum*.

Alia miraculorum partitio. Praeter divisionem superius memoratam alia in operibus miraculosis adhiberi solet distinctio, de qua meminit S. Thomas, quaeque etiam tripartita est; quaedam enim miracula dicuntur fieri *supra naturam*; quaedam *contra naturam*; quaedam demum *praeter naturam*. Dicuntur quaedam miracula esse *supra naturam*, quando in effectum a Deo patratum natura nullo modo potest, vel quia forma a Deo inducta, a natura prorsus induci nequit; sicut forma gloriae, quam corporibus electorum inducet Deus; vel quia licet natura illam formam possit in aliquam materiam inducere; nihilominus non potest in istam. Sicut natura vitam causare potest, minime vero in hoc mortuo. Contra naturam dicitur esse miraculum, quando in natura remanet contraria dispositio ad effectum, quem Deus operatur. Sicut quando, remanente virtute comburendi in igne, conservavit incolumes pueros in fornace. Praeter naturam dicitur esse miraculum, quando Deus producit effectum, quem natura producere potest, sed producit aliquo modo, quo natura eum efficere nequit. Sicut cum ad invocationem alicuius Sancti statim aegrotus curatur, quem natura non statim, sed successive curare posset (3).

Miraculi perversae definitiones. Genuina miraculi notio, quam nos a SS. Patribus et Ecclesiae Doctoribus hausimus, subversa fuit primum ab incredulis, qui ex praepostera miraculi definitione nitentur concludere, non esse nisi effectus causarum naturalium quae a Christianis habentur ut miracula; deinde etiam depravata fuit a quibusdam Christianis scriptoribus, qui quasdam miraculi definitiones ar-

(1) Cf. S. THOM. I p. q. 105, a. 8; Contra gent. lib. III, cap. CI.

(2) Cf. BENEDICTUM XIV, De Canon. Sanctorum, lib. IV, p. I, cap. IV.

(3) Cf. S. THOM. QQ. DD. De pot. q. 6, a. 2 ad 3.

bitratu suo excogitarunt, putantes, posse facilius adversariorum conatus retundere, eorumque difficultates disiicere.

Definitio Spinosae. Ad incredulos quod attinet, in primis nobis examinanda occurrit definitio Spinosae, quam increduli omnes et Deistae vulgo amplexati sunt. Is enim constanter suo pantheismo et fatalismo miraculum definivit: *Opus naturae, cuius naturalem causam exemplo alterius rei solitae explicare non possumus, vel saltem ille non potest qui miracula narrat* (1). Spinosiana haec descriptio miraculum, quod verbis adstruere videtur, re pessumdat et e medio tollit; nam illud quod est per se et absolute mirabile, idest cuius causa per se est ignota, et superat captum hominis, male permiscet cum eo quod est mirabile respective, idest cuius causa, non quia superat naturam, sed quia a nobis ignoratur, admirationem gignit; ideoque, si commentum Spinosae verum esset, miracula numero crescerent, secundum quod hominum ignorantia cresceret. Verum non ita est, nam, uti vidimus, miraculum illud dicitur stricte, cuius causa omnem naturam creatam supergreditur, ideoque est nobis simpliciter et absolute occulta.

Definitio Lockii. Cum definitione Spinosiana congruit definitio miraculi a Lockio prolata, a quo miraculum descriptum est: *Operatio incurrens in sensus, quae cum spectatoris captum superet, eiusque iudicio cum constituto naturae cursu pugnet, ab eo divina censetur* (2). Ergo, iuxta Lockianam sapientiam, a iudicio spectatoris dependet, ut aliquod opus in miraculis habeatur; et cum plures spectatores possent diversam ferre sententiam, idem opus iure deberet haberi simul et verum et fictum miraculum. Tanta est penes religionis Christianae inimicos impunitas garriendi! Uti cuilibet consideranti in promptu est, memoratae incredulorum definitiones et ceterae istis simillimae in eo a veritate abhorrent, quod sanciant, miraculum esse effectum causarum naturalium, quae nobis occultae sunt; cum contra miraculum sit effectus unius causae primae praeter ordinem omnium causarum secundarum agentis. Nam, sicuti explicavimus, solus Deus, cui universa natura subiecta est, potest patrare miracula.

Mallebranchius, Houtevilleus. Ut aliquid breviter de scriptoribus christianis dicamus, reprehendenda nobis omnino videtur sententia Mallebranchii affirmantis, *miracula saepe esse consecutiones quarundam legum generalium, quae nos latent* (3). Quod enim leges generales consequitur, a causis naturalibus efficitur, ideoque in miraculis haberi nequit; nam miraculum est opus a Deo patratum praeter consuetum naturae cursum. Neque minus falsa est sententia, quam de natura miraculi in medium protulit Houtevilleus, qui postmodum aperte

(1) SPINOSA, *Tract. theologico-politicus*, cap. VI.

(2) *Sermo de miraculis*.

(3) *Entretiens sur la Métaph.* Entret. 8.

significavit, se non proposuisse quid ipse sentiret, sed dumtaxat voluisse absurdam Spinosae theoriam argumento, ut aiunt, *ad hominem* refellere. Docet ergo memoratus auctor, Deum in ipsa mundi creatione constituisse generales quasdam leges, secundum quas ita causas naturales disposuit, ut ex primaeva mundi constitutione non solum phaenomena ordinaria, sed etiam extraordinaria, quae miracula vocantur, statis temporibus necessario ortum haberent (1).

Haec doctrina a Mallebranchii placitis ducta, lubrica est, et ad destructionem effectus miraculosi, quem defendere conatur, revera perducit. Etenim cum miracula, uti saepe inculcavimus, esse debeant effectus omnem causarum creatarum virtutem superantes, impossibile prorsus est, aliquod miraculum ortum ducere a causis naturalibus, etiamsi ab illis dimanat ut phaenomenon extraordinarium, cum haec duo, nempe superare omnem virtutem causarum creatarum, et consequi causas naturales, adversis frontibus pugnent. Quare vel in miraculis tuendis propugnandum est cum Ecclesiae Doctoribus, horum eventuum unice Deum esse effectorem, qui operatur praeter omnia naturalia agentia, ideoque causam eorum esse absolute et simpliciter occultam; vel in castris Spinosae ceterorumque incredulorum militandum, qui miracula revocant ad eventus mere naturales, quorum causas nos ignoramus. Sic dum miracula verbis videntur concedere, rem per nomen significatam radicibus subvertunt, et mirum seu mirabile, quod a nostra ignorantia dependet, perperam admodum commiscet cum miraculo, quod ab omnipotenti virtute Dei promanat.

ARTICULUS IV.

DE POSSIBILITATE MIRACULORUM.

QUAESTIO DEFINITUR. Miraculum dicitur et est opus cuius effectio superat vires cuiuslibet naturae creatae et creabilis, ideoque auctorem sibi vindicat causam increatam, nempe Deum. Unde quaestio de possibilitate miraculorum eodem omnino recidit, ac si quaeratur, an Deus conditor totius creaturae tum visibilis tum invisibilis, cuius infinita virtus agendi a nullo effectu quantumvis perfectissimo mensurari et exhauriri potest, aliquid agere valeat in rebus a se conditis, quod a nulla causa creata, quae est limitatae et definitae virtutis, effici possit, ideoque Deo competat aliquid efficere praeter ordinem rebus inditum seu contra consuetum naturae cursum. Problema sic propositum et definitum nullam pati potest difficultatem; nam negare Deo

(1) Cf. *La religione cristiana provata dai fatti*, lib. I, cap. VI.